

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

411-49/24

Београд

дел. бр. 754 датум: 13. јануар 2025. год.

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA
VALJEVO

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ

МОНИТОРИНГ ЗАВОДА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Извештај о посети Васпитно-поправном дому у Крушевцу

Београд, јануар 2025. године

САДРЖАЈ

1.	УВОД	3
1.1.	МАНДАТ НПМ	3
1.2.	ПОДАЦИ О ПОСЕТИ	4
1.2.1.	ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ	4
1.2.2.	ТОК ПОСЕТЕ	4
1.2.3.	САРАДЊА СА НПМ	4
1.3.	ПРЕТХОДНА ПОСЕТА	5
2.	УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ	6
2.1.	ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУКАМА	6
2.2.	ДРУГА ПИТАЊА	28
2.2.1.	ПОСЕБНЕ МЕРЕ	28
2.2.2.	ВАНЗАВОДСКЕ ПОГОДНОСТИ	28
2.2.3.	СТРУЧНО ОСПОСОБЉАВАЊЕ	29
2.2.4.	ПОСЕБНА ПРОСТОРИЈА ЗА ПОСЕТЕ	29

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НПМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Одбор за људска права Ваљево, Кликаktiv – Центар за развој социјалних политика и Групу 484.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен на интернет страници Заштитника грађана 02. септембра 2024. год.

1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

1.2.1. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Васпитно-поправни дом у Крушевцу
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	18. октобар 2024. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови НПМ, у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана, у сарадњи са удружењима Центар за интеграцију младих и Одбор за људска права Ваљево
ВРСТА ПОСЕТЕ	Контролна
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење поступања по препорукама НПМ
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је ненајављена
САСТАВ ТИМА	Вођа тима: Марко Анојчић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ</i> Чланови тима: Лазар Милошевић, <i>Центар за интеграцију младих</i> Александра Спасојевић, <i>Одбор за људска права Ваљево</i>

1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ

У уводном разговору са руководством Дома представљени су чланови тима и циљ посете и прибављене основне информације о стању у Дому. Након тога, чланови тима су у заводским службама остварили увид у релевантну документацију и од службеника прибавили информације релевантне за предмет извештаја. Извршен је обилазак Одељења за интензивни рад и Одељења појачаног надзора, где су обављени разговори са штићеницима. Такође, тим је обишао и друге просторије од значаја за циљ посете. Напоследку, руководству Дома су изнети прелиминарни налази из посете.

1.2.3. САРАДЊА СА НПМ

Руководство Дома и сви службеници су остварили пуну сарадњу са тимом НПМ, омогућивши му да несметано обави посету у складу са својим мандатом.

Запослени су пружили све тражене информације, тиму НПМ су омогућили приступ свим просторијама и инсталацијама, фотографисање свих делова Дома без ограничења, као и преглед, увид у и фотокопирање целокупне тражене документације. Омогућен је и несметан и ненадзиран разговор са свим штићеницима по избору чланова тима НПМ.

1.3. ПРЕТХОДНА ПОСЕТА

НПМ је обавио редовну посету Дому 2021. године, у циљу системске контроле стања у установи у погледу поштовања права корисника. О посети је сачињен Извештај са налазима и препорукама за исправљање уочених неправилности и унапређење поступања органа.⁴ Након тога, Дом и Управа за извршење кривичних санкција су обавестили НПМ о мерама предузетим ради поступања по препорукама и доставили друге информације које су тражене у Извештају.⁵ Извештај и одговори су објављени на интернет страници НПМ.⁶

Током ове посете НПМ је пратио начин на који је поступљено по упућеним препорукама и у овом Извештају су представљени налази до којих је НПМ дошао, као и налази о другим значајним питањима у вези са поступањем према штићеницима.

ВПД Крушевац – фотографија из претходне посете

⁴ Извештај о посети ВПД Крушевац, бр. 411-48/21 од 30. септембра 2021. год.

⁵ Акти ВПД Крушевац бр. 521-1 од 10. јануара 2022. год. и бр. 97-1 од 8. фебруара 2022. год; акт Министарства правде – Управе за извршење кривичних санкција бр. 021-01-32/21-05 од 14. децембра 2021. год.

⁶ https://npm.ombudsman.org.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=1104:поступајући-по-препорукама-заштитника-грађана-впд-крушевац-унапређује-права-и-услове-боравка-његових-штићеника&catid=112&Itemid=116.

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

2.1. ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУКАМА

2.1.1. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

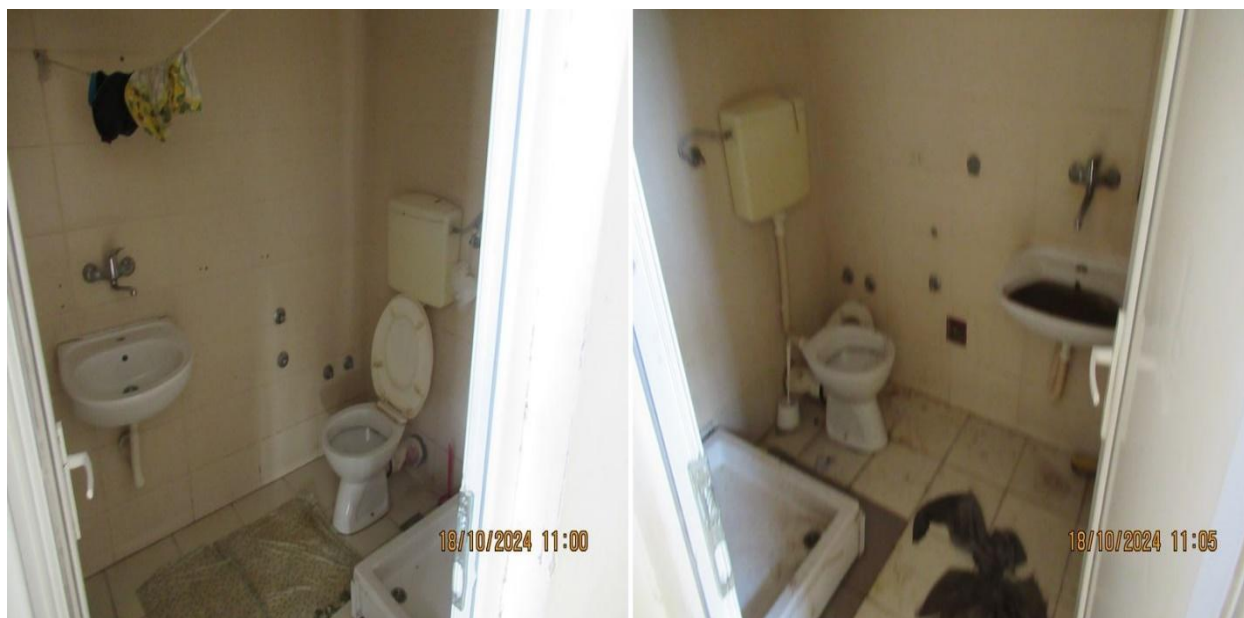
ВПД Крушевац ће предузети активности ради унапређења материјалних услова у заједничким тоалетима објекта Одељења за интензивни рад, а штићеницима омогућити да у свако доба могу да их користе.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Објекат који се приликом претходне посете користио за Одељење за интензивни рад је расељен у априлу ове године и штићеници који су разврстани у ово одељење се смештају у објекат А4. Актуелно се израђује пројекат, након чега ће се градити нов објекат за ОИР. Завршетак радова се очекује за 2 – 3 године. У објекту А4 нема заједничких тоалета већ се тоалети налазе у собама и стално су доступни штићеницима.

Хигијена у собама се одржава тако што се на две недеље прави распоред и сваки дан је други штићеник редар у својој соби. Такав распоред постоји и за ходнике и просторије за заједнички боравак. Чишћење се обавља сваки дан. Сваки објекат Дома има унапред одређено недељно следовање из магацина средстава за одржавање личне и хигијене простора.

Хигијена тоалета, иако се разликује по собама, је уопште говорећи била ниска. Према наводима, након реновирања у тоалетима није постављена хидро изолација те сваки тоалет пропушта воду на просторије поред а посебно на спрату испод. Тако, у сваком тоалету има пуно влаге и понегде се ствара буђ. Уочен је један запушен лавабо. Плочице око туш кабине су најчешће биле одваљене, вода је била по поду купатила. Службеници наводе и да штићеници немају хигијенске навике и да је то један од циљева третмана, те да хигијену одржавају уз подстицање и контролу.

тоалети у спаваоницама ОИР

1.

ПРЕПОРУКА

ВПД Крушевац ће предузети активности ради унапређења хигијене тоалета Одељења за интензивни рад.

2.1.2. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

ВПД Крушевац ће у спаваоницама на првом етажу објекту Одељења за интензивни рад унапредити материјалне услове боравка, у складу са важећим прописима и стандардима.

Спаваонице које не испуњавају минималне стандарде животног простора се неће употребљавати за смештај штићеника.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Зграда А4 има приземље и два спрата и има сопствено двориште за боравак штићеника на свежем ваздуху, које је ограђено жицом. У дворишту је постављена импровизирана теретана. Објект има против пожарне степенице и на њих се излази на крају ходника.

У моменту посете у ОИР је било смештено 18 штићеника, у првој васпитној групи 10 а у другој 8. Сваки спрат чини једну васпитну групу.

Спаваонице су типске на оба спрата, имају могућност за смештај до четири лица, односно у свакој се налази по четири кревета. Ипак, у спаваоницама су боравила по два или три штићеника, па они делове слободног душека користе као сто, тако што га сложе на под и преко ставе даску. Кревети су или индивидуални или на спрат. Унутар спаваоница се налазе ормари без врата са по четири попречне преграде за личне ствари. Службеници наводе да су врата од ормара штићеници одваљивали па су они са свих скинули врата. Вештачка осветљеност је адекватна, али природна слабо продире с обзиром на решетке и фарбано стакло од прозора. На прозорима су једноструке решетке у виду квадратне мреже. Прозори могу да се отворе на „кип“, браве не постоје, према наводима из безбедносних разлога. У неким собама су штићеници разапели жицу на оквиру горњег кревета и ту окачили веш да суше, јер немају где, како сви наводе. У зависности од тога ко борави у соби је и ниво хигијене простора. Спаваонице нису биле загушљиве током обиласка тима НПМ.

спавацице у ОИР

2.

УТВРЂЕНО

У Одељењу за интензивни рад није на одговарајући начин организовано сушење одеће штићеника.

РАЗЛОЗИ

Све просторије одређене за затворенике, а нарочито све просторије за спавање, морају да испуњавају све захтеве у здравственом смислу, при чему треба повести рачуна о климатским условима, а пре свега о кубатури ваздуха, минималној површини, осветљењу, грејању и проветравању.

Сви делови завода које затвореници редовно користе морају да се прописно одржавају и да увек буду беспрекорно чисти.

Општи животни услови обухваћени овим правилима, укључујући и оне који се односе на осветљење, проветравање, температуру, санитарне уређаје, исхрану, воду за пиће, боравак на свежем ваздуху и физичке вежбе, личну хигијену, здравствену заштиту и одговарајући лични простор, односе се на све затворенике, без изузетка.⁷

Смештај предвиђен за малолетнике, а посебно сви смештајни капацитети за спавање, поштоваће људско достојанство и, колико је то могуће, приватност, те испуњавати здравствене и хигијенске захтеве, узимајући у обзир климатске услове, а посебно површину, кубикажу, осветљење, грејање и вентилацију. Посебни минимални захтеви у погледу ових питања биће утврђени националним законодавством.

Сви делови сваке институције морају се правилно одржавати и бити чисти у сваком тренутку.⁸

До пуштања у рад нове јединице, ЦПТ препоручује да се:

...

- обезбеде одговарајуће просторије за прање и сушење одеће осуђеника;

*...*⁹

Осуђени има право на смештај који одговара савременим хигијенским условима и месним климатским приликама.

Просторије у којима осуђени живе и раде морају бити чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене, како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид. Спаваоница мора бити толико пространа да на сваког осуђеног дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора.¹⁰

⁷ Стандардна минимална правила Уједињених нација за поступање са затвореницима, Анекс уз Резолуцију Генералне скупштине УН бр. 70/175 од 17. децембра 2015. год. (Манделина правила), (УВОДНА НАПОМЕНА 4: 1. Сврха правила није да регулишу управљање установама за млађе особе, као што су малолетнички затвори или васпитно-поправни домови, али, уопште узевши, први део би могао подједнако да се примени и у таквим установама.), прав. 13, 17. и 42.

⁸ Препорука ЦМ/Рец (2008) 11 Комитета министара Савета Европе државама чланицама о европским правилима за малолетне преступнике који подлежу санкцијама или мерама (Европска правила за малолетне преступнике), прав. 63.1. и 65.1.

⁹ Бугарска: Посета ЦПТ 1999. год, ЦПТ/Инф (2002) 1, пар. 124.

¹⁰ Закон о извршењу кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 55/14 и 35/19), (Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, чл. 4: Одредбе Кривичног законика, Законика о кривичном поступку, Закона о извршењу кривичних санкција и други општи прописи примењују се ако нису у супротности са овим законом.), чл. 77. ст. 1. и 79. ст. 1.

Малолетници имају право на смештај који одговара здравственим, хигијенским и просторним условима и месним климатским приликама.¹¹

ПРЕПОРУКА

ВПД Крушевац ће обезбедити одговарајуће услове за сушење одеће штићеника у Одељењу за интензивни рад.

Прозори са предње стране имају дупле решетке у заједничким просторијама на оба спрата, а једноструке решетке на прозорима у спаваоницама. У просторији васпитача нема решетки на прозорима, а у ходнику на прозорима нема брава ни решетки и они се не отварају. Стакла прозора на обе стране објекта су офарбана белом бојом више од две трећине површине стакла од доњем ка горњем делу прозора. Службеници обезбеђења наводе да је то зато што са предње стране прозори директно гледају на улаз у објекат и штићеници могу да виде кад ко улази од запослених, а постоје и прозори једног дела женског објекта у које могу да гледају. Такође, са задње стране зграде су дворишта за друге групе па су стакла на прозорима у ходнику испред соба такође офарбана да не би добављали или се свађали преко прозора.

прозори у ОИР

НПМ сматра да овакво замућивање стакла, заједно са решеткама, ствара опресивну атмосферу непотребну и у местима лишења слободе одраслих, а нарочито у местима која су намењена младим особама.

¹¹ Правилник о кућном реду васпитно-поправног дома ("Сл. гласник РС", бр. 71/06), чл. 16. ст. 1.

3.

УТВРЂЕНО

На прозорима у Одељењу за интензивни рад стакла су офарбана тако да ограничава доток природне светлости и онемогућава поглед кроз прозор.

РАЗЛОЗИ

У свим местима у којима се од затвореника захтева да живе или раде прозори ће бити довољно велики да осуђеницима омогући читање или рад на природном светлу и да буду конструисани тако да могу дозволити улазак свежег ваздуха без обзира да ли постоји вештачка вентилација.¹²

Детенција малолетника би требало да се одвија само у условима који у потпуности узимају у обзир њихове посебне потребе, статус и посебне захтеве с обзиром на њихову доб, личност, пол и врсту кривичног дела, као и ментално и физичко здравље, и који осигуравају њихову заштиту од штетних утицаја и ризичних ситуација. Главни критеријум за раздвајање различитих категорија малолетника лишених слободе требало би да буде пружање оне врсте неге која најбоље одговара посебним потребама појединаца о којима се ради и заштити њиховог физичког, менталног и моралног интегритета и благостања.

Дизајн објекта за детенцију малолетника и физичко окружење би требало да буду у складу са рехабилитационим циљем третмана у установи, узимајући у обзир потребу малолетника за приватношћу, сензорне подстицаје, могућности за дружење са вршњацима и учешће у спорту, физичке вежбе и активности у слободно време.¹³

Комитет наглашава да се, између осталог, следећи принципи и правила морају поштовати у свим случајевима лишавања слободе:

(б) Деци треба обезбедити физичко окружење и смештај који погодују реинтегративним циљевима становања. Дужну пажњу треба посветити њиховој потреби за приватношћу, за чулним подстицајима и за могућностима дружења са својим вршњацима и да учествују у спорту, физичким вежбама, уметности и активностима у слободно време.¹⁴

Децу у сукобу са законом треба држати у притворским центрима посебно намењеним особама млађим од 18 година, нудећи окружење које није попут затвора и режиме прилагођене њиховим потребама и које води специјализовано особље, обучено за рад са децом.¹⁵

Санкције или мере се не смеју спроводити на начин који погоршава њихов насилни карактер или представља неоправдани ризик од физичке или психичке повреде.

Лишење слободе спроводи се само у сврху због које је изречено и на начин који не погоршава патњу која му је својствена.

Такве институције би требало да обезбеде услове са најмање рестриктивним безбедносним и контролним аранжманима неопходним за заштиту малолетника од повређивања себе, особља, других или шире заједнице.¹⁶

¹² Манделина правила, прав. 14.а.

¹³ Правила Уједињених нација за заштиту малолетника лишених слободе, усвојена Резолуцијом Генералне скупштине бр. 45/113 од 14. децембра 1990. год. (Правила из Хаване), прав. 29. и 32.

¹⁴ Комитет за права детета, Општи коментар бр. 24 (2019) о правима детета у систему дечијег правосуђа, CRC/C/GC/24, пар. 95. (б).

¹⁵ Извештај Специјалног известиоца Уједињених нација за тортуру и друге сурове, нељудске или понижавајуће поступке или казне, А/HRC/28/68, пар. 76.

¹⁶ Европска правила за малолетне преступнике, прав. 8, 49.1. и 53.2.

Добро осмишљен центар за притвор малолетника треба да обезбеди позитивне и персонализоване услове притвора за младе особе, уз поштовање њиховог достојанства и приватности. Све собе треба да буду на одговарајући начин опремљене и да имају добро природно осветљење и адекватну вентилацију.¹⁷

ЦПТ наилази на справе као што су метални капци, жалужине или табле на прозорима ћелија које спречавају улазак свежег ваздуха у просторије. Они се нарочито често срећу у затворима за лица која очекују суђење. ЦПТ у потпуности прихвата да у случају неких затвореника могу бити потребне посебне безбедносне мере чији је циљ спречавање ризика од тајних договора или криминалних радњи. Примена таквих мера, међутим, треба да буде пре изузетак него правило. То подразумева да одговорне власти морају да испитају случај сваког затвореника да би утврдили да ли су посебне безбедносне мере заиста оправдане у његовом случају. Поред тога, чак и када су такве мере неопходне, никада не треба да укључују лишавање затвореника од природног светла и свежег ваздуха. То су основни животни услови на које сваки затвореник има право, а осим тога, одсуство ових елемената ствара услове који су погодни за ширење болести, нарочито туберкулозе.

ЦПТ схвата да обезбеђење пристojних животних услова у затворским установама може да буде веома скупо и њихово унапређење у многим земљама спречава недостатак новца. Међутим, уклањање направа које блокирају прозоре на ћелијама затвореника (и намештање у таквим изузетним случајевима, алтернативних безбедносних справа одговарајућег изгледа) не би требало да укључује велика улагања, а било би од велике користи за све заинтересоване.¹⁸

Што се тиче Затвора судске полиције у Порту, требало би предузети кораке како би се побољшала оба постројења за прање одеће затвореника и услове на двориштима на отвореном. Поред тога, ЦПТ је нарочито забринут због дизајна прозора ћелија у овој установи: прозори су били непрозирни, чиме се ствара потенцијално опресивни ефекат. Комитет препоручује да се изврши ревизија ћелијских прозора како би се дозволило затвореницима да виде ван својих ћелија.¹⁹

Међутим, прозори ћелија број 320 до 323 су били опремљени замућеним стаклом, који су спречавали затворенике да виде ван зграде, чиме се ствара потенцијално опресивни ефекат. Управа затвора је била упозната са овим проблемом (који се односио и на друге ћелије у згради) и обавестио делегацију о његовим плановима да угради једносмерно стакло, како би се затвореницима омогућило да виде ван својих ћелија, а спречити их да комуницирају споља. ЦПТ жели да добије најновије информације о имплементацији ових планова.²⁰

Материјални услови у дисциплинским ћелијама у обе посећене установе су углавном одговарајући у погледу величине, приступа светлости и вентилације. Међутим, у оба објекта, прозори су били опремљени замућеним стаклом што је спречавало затворенике да виде изван ћелија, чиме се ствара потенцијално опресивни ефекат. ЦПТ позива холандске власти да отклоне овај недостатак.²¹

Материјални услови који су уочени у ћелијама обе јединице ХСР и зграде „Десна звезда“ у Будимпештанском затвору строгог и средњег режима безбедности су генерално били задовољавајући. Међутим, ЦПТ препоручује да се прозорски штитници уклоне у јединици ХСР

¹⁷ Стандарди ЦПТ: Малолетници лишени слободе према кривичном законодавству, ЦПТ/Инф (2015) 1, пар. 104.

¹⁸ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу издржавања казне затвора, ЦПТ/Инф (2001) 16, пар. 30.

¹⁹ Португал: Посета ЦПТ 2008, ЦПТ/Инф (2009) 13, пар. 55.

²⁰ Мађарска: Посета ЦПТ 2009, ЦПТ/Инф (2010) 16, пар. 71.

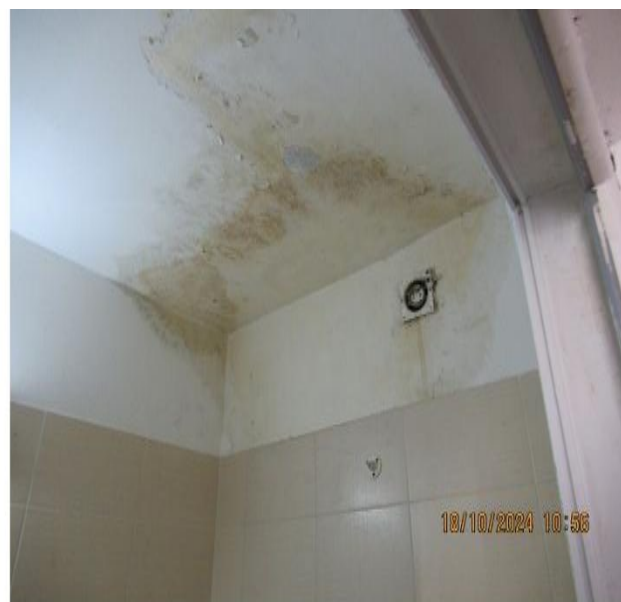
²¹ Холандија: Посета ЦПТ 2011, ЦПТ/Инф (2012) 21, пар. 43.

у Будимпешти и у било којој другој зони за смештај затвореника или затворској установи у земљи. Ово је стварало степен сензорне депривације и изазивало опресивни ефекат.²²

ПРЕПОРУКА

ВПД Крушевац ће у просторијама Одељења за интензивни рад прозоре учинити транспарентним уклањањем боје са стакла.

Влага по зидовима је уочљива у скоро свим деловима објекта, а као што је горе наведено службеници наводе да је то последица лошег извођења радова.

влага у ОИР

²² Мађарска: Посета ЦПТ 2018, ЦПТ/Инф (2020) 8, Извршни резиме.

4.

УТВРЂЕНО

На зидовима објекта Одељења за интензивни рад је присутна влага.

РАЗЛОЗИ

Све просторије одређене за затворенике, а нарочито све просторије за спавање, морају да испуњавају све захтеве у здравственом смислу, при чему треба повести рачуна о климатским условима, а пре свега о кубатури ваздуха, минималној површини, осветљењу, грејању и проветравању.

Сви делови завода које затвореници редовно користе морају да се прописно одржавају и да увек буду беспрекорно чисти.

Општи животни услови обухваћени овим правилима, укључујући и оне који се односе на осветљење, проветравање, температуру, санитарне уређаје, исхрану, воду за пиће, боравак на свежем ваздуху и физичке вежбе, личну хигијену, здравствену заштиту и одговарајући лични простор, односе се на све затворенике, без изузетка.²³

Смештај предвиђен за малолетнике, а посебно сви смештајни капацитети за спавање, поштоваће људско достојанство и, колико је то могуће, приватност, те испуњавати здравствене и хигијенске захтеве, узимајући у обзир климатске услове, а посебно површину, кубикажу, осветљење, грејање и вентилацију. Посебни минимални захтеви у погледу ових питања биће утврђени националним законодавством.

Сви делови сваке институције морају се правилно одржавати и бити чисти у сваком тренутку.²⁴

Добро осмишљен центар за притвор малолетника треба да обезбеди позитивне и персонализоване услове притвора за младе особе, уз поштовање њиховог достојанства и приватности. Све собе треба да буду на одговарајући начин опремљене и да имају добро природно осветљење и адекватну вентилацију.²⁵

Осуђени има право на смештај који одговара савременим хигијенским условима и месним климатским приликама.

Просторије у којима осуђени живе и раде морају бити чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене, како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид. Спаваоница мора бити толико пространа да на сваког осуђеног дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора.²⁶

Малолетници имају право на смештај који одговара здравственим, хигијенским и просторним условима и месним климатским приликама.²⁷

ПРЕПОРУКА

ВПД Крушевац ће санирати влагу на зидовима објекта Одељења за интензивни рад.

²³ Манделина правила, прав. 13, 17. и 42.

²⁴ Европска правила за малолетне преступнике, прав. 63.1. и 65.1.

²⁵ Стандарди ЦПТ: Малолетници лишени слободе према кривичном законодавству, пар. 104.

²⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 77. ст. 1. и 79. ст. 1.

²⁷ Правилник о кућном реду васпитно-поправног дома, чл. 16. ст. 1.

На оба спрата се налази по једна просторија за заједнички боравак. У њима се налазе столице, столови, телевизори и клима уређаји. Овде штићеници проводе слободно време и обедују. Просторије су загушљиве од дима цигарета, недовољно непроветрене иако су прозори били отворени на „кип“ и радили клима уређаји. Пушење је дозвољено само у овим просторијама. Оне су под видео надзором.

заједничке просторије у ОИП

2.1.3. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

ВПД Крушевац ће у спаваоницама објекта А-0 обезбедити ормане за одлагање личних ствари.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Спаваонице објекта А-0, које се користи за извршење посебне мере смештај под појачани надзор и дисциплинске мере издвајање у посебну просторију и даље немају ормане. У одговору ВПД на ову препоруку се наводи да би ормани у овим спаваоницама реметили безбедност људства и имовине и могли би произвести штетне последице по здравље и безбедност штићеника. Службеници сматрају да им ормани и не требају јер штићеници овде кратко бораве, у пракси максимално 10 дана која год да је мера у питању, па своје личне ствари држе по оквирима кревета у којима спавају или на слободним лежајевима.

2.1.4. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

ВПД Крушевац ће приликом пријема штићеницима уручивати и омогућити да задрже код себе писмени информатор, састављен на језику и на начин који могу да разумеју, у којем ће бити наведене све битне информације о боравку у Дому, рачунајући и њихова права и обавезе и начин на који могу заштити своја права и добити правну помоћ.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Дом је сачинио информатор, у коме се налазе информације о раду и надлежности свих домских служби, као и информације о припреми за отпуст. Штићеницима се омогућава да овај информатор држе код себе уколико то желе, али како углавном не желе и цепају га после, примерци стоје код свих службеника третмана. Овај информатор, као и кућни ред Дома, постоје на више језика. Они се и даље на пријему у Дом и усмено обавештавају о режиму боравка, правима и обавезама и то потврђују својим потписом. Такође, сачињен је и списак приручника који се могу наћи у домској библиотеци.

2.1.5. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

ВПД Крушевац ће успоставити делотворну процедуру притуживања штићеника.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Иако је у одговору Дома најављено да су унапређене постојеће и да је започето са применом ефикасних и делотворних процедура притуживања штићеника, тим НПМ ово није могао да потврди имајући у виду да од претходне посете штићеници нису поднели ниједну притужбу.

2.1.6. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

ВПД Крушевац ће у будућем раду темељно и ефикасно испитивати притужбе које се односе на угрожавање или повреду тела или здравља штићеника.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

С обзиром да нових притужби није било, није могло бити проверено поступање ни по овој препоруци. Иако је Дом обавестио НПМ да ће се посвећивати посебна пажња темељном и ефикасном испитивању оваквих притужби, тим НПМ је утврдио да по притужби из 2021. године која је описана у претходном извештају о посети, а која је и била повод за упућивање ове препоруке, напослетку није ни одлучено у притужбеном поступку, већ је она придружена списима предмета дисциплинског поступка који се водио против штићеника – притужиоца због непримереног понашања према запосленом током истог догађаја, па је притужба практично и формално добила својство писмене изјаве о догађају. Према становишту НПМ, Дом није поклатио пажњу и довољно озбиљности оваквим наводима и НПМ изражава очекивање да убудуће ово неће бити случај и да ће се све притужбе, а посебно оне које се односе на угрожавање или повреду тела или здравља штићеника темељно и ефикасно испитивати.

2.1.7. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

ВПД Крушевац ће штићеницима издавати потврде о предаји писмена која се подносе Дому.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Потврде о предаји писмена су уведене у праксу рада Службе за опште послове. У ове потврде се уписују име и презиме пошиљаоца, име и презиме (назив) примаоца, датум предаје и евиденциони број, као и потпис службеника који је издао потврду. Она се издаје у два примерка, а једна остаје подносиоцу. Према наводима службеника, штићеници сами долазе до матичне евиденције и предају писмена, када добијају и потврду о предаји.

2.1.8. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

ВПД Крушевац ће у извештајима о претресу спаваоница наводити податке о штићеницима који су присуствовали претресу.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Прегледом извештаја Службе за обезбеђење о претресу спаваоница утврђено је да се по овој препоруци поступа, односно да сваки извештај садржи и податак о штићенику који је присуствовао претресу.

2.1.9. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

ВПД Крушевац ће предузети потребне мере да се сви снимци видео надзора чувају у трајању не краћем од 30 дана.

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети потребне мере како би се обезбедила средства за унапређење система видео надзора у ВПД Крушевац.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

У одговору Управе се наводи да су у буџету за 2022. годину обезбеђена средства за ревитализацију система видео надзора у Дому. Ипак, јавна набавка нове опреме је спроведена тек ове године, опрема је испоручена Дому и у наредном периоду ће се кренути са њеном инсталацијом.

НПМ би желео да од ВПД Крушевац добије потврду да је постављена нова опрема за видео надзор, као и информацију о дужини чувања снимака.

2.1.10. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети све расположиве мере у циљу запошљавања довољног броја извршилаца у Служби за обезбеђење ВПД Крушевац, при чему ће се водити рачуна о потреби родно мешовитог запошљавања.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Од претходне посете НПМ су спровођени јавни конкурси за пријем извршилаца у Службу за обезбеђење – прошле и ове године по један конкурс, а послат је захтев за још један јавни конкурс. Ипак, стање у погледу броја извршилаца је лошије него приликом претходне посете. Тада је на пословима обезбеђења радило 81 извршилаца, а приликом ове посете их је 77. Сада на пример, у ОИР у смени раде свега два припадника Службе, по један на сваком спрату.

НПМ подсећа да је већ указао на то да начин на који се попуњавају упражњена радна места у Служби за обезбеђење и другим службама у заводима за извршење кривичних санкција не доводи до потребног повећања броја службеника, већ практично до одржавања постојећег броја, који је већ недовољан за обављање свих послова. Ово из разлога што ново запошљавање захтева одређени проток времена, од доношења одлуке, преко спровођења конкурса, до коначног пријема у Службу и каснијег полагања стручног испита. У том периоду, који може трајати и дуже од једне године, Служба за обезбеђење у заводу у којем се нови радници запошљавају остаје без припадника Службе – одласком у старосну пензију на пример или престанком радног односа из других разлога. Такође, пракса је показала да

одређени проценат новопримљених извршилаца убрзо по пријему у Службу исту и напусти.²⁸

На указану потребу да се размотре промене у начину на који се попуњавају упражњена радна места у заводским службама, Управа за извршење кривичних санкција је одговорила да је поступак пријема у радни однос сходно важећим прописима прилично рестриктиван.²⁹

2.1.11. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

Управа за извршење кривичних санкција укључиће припаднике Службе за обезбеђење у ВПД Крушевац у специјализоване обуке и стручно усавршавање за рад са малолетницима.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Као што је и најављено, новим правилником који уређује обуку и стручно усавршавање у Управи³⁰ је предвиђено да поред програма и предмета који важе за све припаднике службе за обезбеђење, запослени у служби за обезбеђење који је распоређен на рад или се из неког другог завода упућује, односно распоређује у васпитно-поправни дом, полаже у оквиру стручног испита за стицање звања командира додатни предмет - Посебни прописи и стандарди за рад у васпитно-поправном дому,³¹ у оквиру којег се упознају са домаћим и међународним прописима и стандардима који уређују ову област.

Овај додатни предмет нису полагали службеници обезбеђења који су већ радили у Дому, већ само нови службеници који су распоређени или упућени на рад овде.

2.1.12. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

У ВПД Крушевац ће се у случају потребе за применом средстава принуде избегавати примена тежих мера него што је то неопходно, обезбеђивањем довољног броја запослених у Служби за обезбеђење и предузимањем других потребних мера.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Имајући у виду да је и даље присутан недостатак извршилаца у Служби за обезбеђење, који је и нешто већи него приликом претходне посете, о чему је било више речи горе,³² у погледу избегавања примене тежих средстава принуде него што је то неопходно нису учињени значајнији помаци: све примене средстава принуде током 2023. године, а током 2024. године у једном од два случаја, су подразумевале примену и физичке снаге и гумене палице. У тим ванредним догађајима су поступала 1-2 службеника обезбеђења.

Ипак, НПМ констатује и похваљује значајно мањи број примене средстава принуде него претходних година, током којих је такође примерена тенденција опадања овог броја: током

²⁸ Извештај о посети Окружном затвору у Новом Саду, бр. 411-6/21 од 18. фебруара 2021. год.

²⁹ Акт Управе за извршење кривичних санкција бр. 021-01-5/21-05 од 15. марта 2021. год.

³⁰ Правилник о стручном усавршавању, обуци, испитима и програмима као и начину полагања стручног испита за приправничку обуку и стручни испит у Управи за извршење кривичних санкција и садржај и вођење евиденција о стручним испитима и стручном усавршавању ("Сл. гласник РС", бр. 56/23).

³¹ Чл. 39. и чл. 40. ст. 3. Правилника.

³² Видети: поступање по препоруци НПМ 2021. год. бр. 10.

2020. године је било 31, 2021. године 19, 2022. године 18, 2023. године 11 и од почетка 2024. године до дана посете НПМ 2 примене средстава принуде. Ово указује на појачану контролу у погледу неопходности примене принуде, односно да се више него раније води рачуна о томе да се средства принуде примењују само као крајње мере.

2.1.13. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

Служба за обезбеђење ВПД Крушевац ће у извештајима о примени средстава принуде детаљно описивати начин на који су средства принуде примењена.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Прегледом извештаја о примени средстава принуде утврђено је да је ситуација у погледу описа начина примене непромењена, односно да и даље недостају подаци о томе на који начин су поједина средства примењена. У рубрици извештаја у којој је предвиђено да се ово уноси се наводе разлози зашто је до примене принуде дошло или које мере су примењене или да су примењивана до сламања отпора, али не и начин примене. На пример, уколико се ради у примени службене палице, да је задат одређени број удараца палицом по одређеном делу тела штићеника, односно ако се ради о примени физичке снаге да је одређени захват примењен на одређеном делу тела штићеника и тако даље. Уочен је и изузетак, у опису примене физичке снаге из ове године, када је наведено да је примењен кључ на лакту.

Имајући у виду да изостанак оваквог описа онемогућава да се на основу свих релевантних података оцени правилност и законитост примене средстава принуде, НПМ понавља ову препоруку.

5.

ПРЕПОРУКА

Служба за обезбеђење ВПД Крушевац ће у извештајима о примени средстава принуде детаљно описивати начин на који су средства принуде примењена.

2.1.14. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

ВПД Крушевац ће о примени средстава принуде према штићенику достављати посебну службену белешку судији за малолетнике суда који је судио у првом степену и министру правде.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Судија за малолетнике се о примени средстава принуде према штићенику обавештава кроз периодичне извештаје које Дом доставља суду, а Министарство правде се извештава о примени кроз посебан извештај који се доставља Управи за извршење кривичних санкција. Такође, Управа се обавештава и кроз извештавање о ванредним догађајима.

2.1.15. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

ВПД Крушевац ће у решењима о примени посебне мере смештај по појачан надзор уносити потпуну поуку о правном леку.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Прегледом решења о примени посебне мере смештај под појачани надзор утврђено је да су обрасци решења измењени и уподобљени важећем Закону о извршењу кривичних санкција, те да сада садрже правилну поуку о правном леку, односно о могућности да се против одлуке поднесе жалба судији за извршење Вишег суда у Крушевцу у року од 3 дана од дана достављања одлуке, те да жалба не одлаже извршење решења.

2.1.16. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

ВПД Крушевац ће штићенике према којима се примењује посебна мера смештај под појачани надзор укључити у активности предвиђене програмом поступања.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Упркос најави да је Дом кренуо са радом и планираним задацима да се штићеници према којима се примењује посебна мера смештај под појачани надзор укључе у активности предвиђене програмом поступања, ситуације је непромењена у односу на претходну посету НПМ. Осим боравка на свежем ваздуху они немају других активности. Простор за шетњу објекта А0 није опремљен справама за вежбу и спорт па немају ни услова за спортске или рекреативне активности.

Матични васпитач обилази штићеника једном дневно и са њим обавља разговор у одвојеној просторији. Васпитни рад је само индивидуални, односно штићеник док је на извршењу ове мере не учествује у групним третманским активностима. Контакт са васпитачем се често своди на преношење потреба штићеника, на њихове жалбе и евентуално на проверу стања од стране васпитача. Током извршења посебне мере немају ни наставу нити похађају радионице ни друге програме едукације. Службеници сматрају да им то није неопходно јер овде бораве кратко.

НПМ понавља да је потребно извршити ревизију начина извршења мере смештај под појачани надзор, тако да се током извршења те мере појача непосредна пажња затворских служби у односу на лица којима је мера изречена, нарочито да се појачају третманске активности васпитача, како групне, тако и појединачне. Према стандардима и препорукама Савета Европе, они би требало би да у оквиру својих просторија имају релативно лаган режим, као компензацију за строжије услове боравка и да имају могућност да проводе време са другим лицима која се налазе у истом режиму.³³

6.

ПРЕПОРУКА

ВПД Крушевац ће штићенике према којима се примењује посебна мера смештај под појачани надзор укључити у активности предвиђене програмом поступања.

³³ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу издржавања казне затвора, пар. 32; Србија: Посета ЦПТ 2015, ЦПТ/Инф (2016) 21, пар. 123.

2.1.17. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

У ВПД Крушевац мишљења стручног тима која се прибављају у дисциплинским поступцима неће садржати и предлог дисциплинске мере коју би требало изрећи штићенику.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Прегледом неколико предмета дисциплинског поступка, утврђено је да се по овој препоруци поступа и да стручна мишљења више не садрже предлоге дисциплинских мера, већ само податке о досадашњем владању и понашању штићеника против којег се води поступак, а што користи органу поступка при евентуалном одређивању врсте и висине дисциплинске мере, уколико се у поступку утврде постојање преступа и одговорност штићеника за њега.

2.1.18. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

ВПД Крушевац ће изменити режим боравака штићеника у Одељењу интензивног рада, тако да се акценат стави на третман, односно да се интензивира програм поступања према штићеницима, који би им омогућио премештај у Опште одељење. Ово подразумева интензивнији васпитно-корективни рад, као и радно ангажовање. Режим боравака у овом одељењу неће садржати више ограничења него што је то нужно неопходно да се обезбеди лична сигурност малолетника и безбедност у установи.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

За рад у овом одељењу су одређена два васпитача, један по смени. Штићеници који бораве у ОИР су они код којих је у Пријемном одељењу или током боравака у Општем одељењу процењено да им је потребан интензиван рад – најчешће су чинили дисциплинске преступе или су били агресивни. Има повратника у ово одељење, али има и успешне корекције у понашању. Минимум времена за боравак у овом одељењу је три месеца али има и оних који бораве дуже. Није било штићеника који су комплетну васпитну меру издржавали у ОИР. Штићеници се кроз индивидуални и колективни рад уче основним правилима понашања, хигијенским навикама, дисциплини, потреби за учењем и избегавањем сукоба. Поштују се прописани периоди праћења као и систем бодовања и промене нивоа. У погледу нивоа, штићеници могу бити на првом до четири недеље, на другом и трећем до шест недеља а на четвртом два месеца.

У погледу третманских активности спроводе се оне које су одређене у Индивидуалном програму поступања. Едукације се спроводе једном недељно од стране васпитача који су за то едуковани и различито трају. Са свим програмима се обично креће од септембра. Од специјализованих програма имају могућност да организују:

- Програм за извршиоце насилних кривичних дела - групни програм и тренутно нема групе у ОИР јер су одустали.
- Програм контроле беса и агресивности - групни програм и тренутно нема групе у ОИР. Уместо групе, у индивидуалном третману се користе технике за контролу беса.
- Општи когнитивно-бихевиорални програм – групни програм, траје шест месеци и васпитач процењује који штићеник би требало да га похађа. Актуелно се спроводи у ОИР.

- Програм за зависнике од ПАС. Васпитач истиче да су око 90% корисници психоактивних супстанци (ПАС). Ради у виду групних радионица и актуелно се спроводи у ОИР.
- Програм за превенцију суицида и самоповређивања траје десет недеља и има десет радионица. Сви васпитачи су обучени да воде тај програм и распоређују се по плану када ће ко да их држи и са којом групом. За групу је потребно минимално пет учесника. У ОИР нема довољно заинтересованих штићеника за групу па програм спроводе индивидуално са корисником са којим процене да је потребно с обзиром да програм може бити и индивидуални и групни. Васпитач истиче да у актуелне две васпитне групе није било лица која су покушавала суицид или се самоповређивала.
- Програм припреме за отпуст који се примењује три месеца пред излазак. Спроводи се у виду индивидуалног рада.

Иако се у одговору ВПД на претходни Извештај НПМ наводи да су започете активности на изналажењу дугорочних и одрживих решења на плану радног ангажовања штићеника у ОИР и да је процена да радно ангажовање није немогуће успоставити, те да Дом активно тражи одговарајуће решење, радног ангажовања штићеника овог одељења и даље нема.

НПМ би желео да од ВПД Крушевац добије додатне информације о тренутним могућностима за радно ангажовање штићеника који бораве у Одељењу за интензивни рад.

Просторија за групне активности на приземљу објекта ОИР служи и као учионица. Ту се одржава настава за основношколско образовање, по распореду три пута недељно у преподневној и поподневној смени, као и припремна настава за средњошколце за полагање испита. Испити се полажу у објекту школе. Соба је пространа и велика, правоугаоног облика и у њој се налазе један учитељски и три ученичка стола и столице по две за сваким столом.

учионица у ОИР

2.1.19. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

ВПД Крушевац ће предузети потребне мере и активности како би дипломе о стручном оспособљавању које је обављено у Дому важиле на тржишту рада.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

У оквиру Дома је била активна домска школа до 2015. године када су се због преласка на дуално образовање угасили и школа и погон у оквиру установе. Инструктори су остали да раде али су штићеници остали без диплома које би им биле од значаја након изласка из установе. Актуелно, штићеници похађају функционално основно образовање одраслих које спроводи Основна школа "Вук Караџић", док се у средње школе уписују ванредно.

Завршетак школовања се у већини случајева везује за датум отпуста из Дома, с обзиром да се често дешавало да уколико штићеници не заврше школу док су у установи, након изласка то никада ни не учине.

2.1.20. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

ВПД Крушевац ће предузети потребне мере и активности у циљу шире употребе уређаја за пренос слике и звука за комуникацију штићеника са блиским особама.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Дом је у одговору на ову препоруку навео да је, увиђајући предности овакве комуникације, спреман да у складу са реалним финансијским могућностима, набави још уређаја за видео комуникацију штићеника са блиским особама. Ипак, Дом и даље поседује само два таблета, које штићеници могу користити у просторијама васпитача. Према службеним наводима, ови уређаји су се више користили у време епидемије, док се сада то дешава ређе с обзиром да већина породица или није доброг материјалног стања да приушти ове уређаје или су електронски неписмени.

Штићеници већином користе телефоне за контакт са породицом и спољним светом али се ни ово не дешава редовно с обзиром да већина њих или нема чланове породице или са њима нису у контакту.

2.1.21. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

Управа за извршење кривичних санкција ће ВПД Крушевац обезбедити недостајући здравствени кадар: још једног лекара опште праксе и лекара стоматолога, додатни број медицинских техничара и појачано ангажовање лекара психијатра/неуропсихијатра, како би се обезбедили услови за адекватно и континуирано праћење физичког и менталног здравља штићеника и створили услови за адекватну превенцију у специфичној јуvenilној популацији.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Од претходне посете, запослен је један стоматолог. У погледу осталог, здравствени кадар је непромењен. Лекар – начелник Службе за здравствену заштиту, је испунио услове за старосну пензију и напустио службу, а нови лекар је након два јавна конкурса на које се нико није јавио примљен на трећем конкурс у и почео са радом 1. августа ове године. Послове лекара у периоду од одласка у пензију претходног до пријема новог је надоместио стоматолог. И даље су запослена 4 медицинска техничара. Лекар и стоматолог раде прву

смену, а техничари су стално присутни по сменама. Лекар специјалиста психијатрије је ангажован на основу уговора и долази у Дом редовно 2 пута недељно, као и ванредно када се укаже потреба.

2.1.22. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

У ВПД Крушевац лекар ће у извештај о утврђеним повредама уносити мишљење о повезаности уочених повреда и навода лица о начину њиховог настанка.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Тим НПМ је прегледао неколико лекарских извештаја о прегледима штићеника на којима су констатоване повреде, задобијене у међусобним физичким сукобима. У неким од њих нису унети наводи штићеника о начину настанка повреда, у неким повреде нису довољно детаљно описане а у неким недостаје мишљења лекара о повезаности уочених повреда и навода штићеника о начину њиховог настанка.

НПМ указује да је у многим заводима за извршење кривичних санкција уочио да се за сачињавање лекарских извештаја о повредама користе формулари, који предвиђају унос свих података потребних за адекватно документовање повреда. Ови формулари су згодно оруђе за поступање у складу са препорукама и стандардима који се односе на ово питање. Они стварају услове за комплетан унос и јаснији преглед свих потребних информација – објективни налаз о повредама, наводи штићеника и мишљење лекара, шема тела, датум и време прегледа и друго.

7.

ПРЕПОРУКА

У ВПД Крушевац лекар ће у извештајима о лекарским прегледима штићеника:

- уносити детаљније наводе штићеника о начину настанка повреда;
- повреде детаљно описивати, фотографисати и уцртавати у шему тела;
- дати своје мишљење о повезаности изнетих навода о начину настанка повреда и објективног налаза о повредама.

2.1.23. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

ВПД Крушевац ће развити и имплементирати програм за превенцију самоповређивања и самоубиства.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Програм за превенцију суицида и самоповређивања је почео да се спроводи од 2022. године, када су службеници третмана прошли обуку. Актуелно девет васпитача спроводи овај програм. Они су по образовању психолози, специјални педагози и учитељи. Они чине Тим за спровођење програма заједно са координатором и замеником координатора. У Тиму не учествује лекар јер то Програмом није предвиђено. Координатор Тима извештава начелника Службе за третман о одржавању групних састанака од стране васпитача, о чему се води евиденција. Мониторинг спровођења Програма би требало да се обавља на свака три месеца од стране лица које је задужено у спољној хуманитарној организацији која је и обавила обуку, али актуелно немају мониторинг јер за мониторинг односно супервизију нису обезбеђена новчана средства.

Програм траје десет недеља и има десет радионица. Програм за сваку групу воде по два васпитача. Резултати и учешће у активностима овог програма улазе у индивидуалне циљеве третмана и бодовни систем. За групу је потребно минимално пет учесника. Програм може бити и индивидуални, па ако нема довољно штићеника за формирање групе, Програм спроводе индивидуално са оним за којег процене да је потребно.

Лекар наводи да добија списак лица који су склони суициду или самоповређивању. У случају ризика или покушаја суицида и самоповређивања попуњава образац – Лист за процену ризика самоповређивања и суицида, који садржи 21 ставку и попуњава се тако што се заокружује оно што је од понуђених ставки присутно код штићеника.

2.1.24. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

ВПД Крушевац ће унапредити материјалне услове у собама у стационару.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Стационар и даље чине две собе, са три односно четири кревета, које су једна наспрам друге. Оне се по потреби, сходно структури штићеника који овде бораве, користе за одвојен смештај штићеника и штићеница. Купатила су у саставу соба. Овде је око годину дана била смештена мајка са бебом, малолетна штићеница је дошла трудна на извршење васпитне мере.

На креветима се налазе душеци од сунђера. Од постељине су затечени чаршави, ћебад и јастуци са јастучницама, који су деловали чисто. Собе су осветљене дневним и вештачким светлом.

У тренутку посете у стационару у једној соби су се налазиле две штићенице. Унутар собе се поред кревета налазе и мали ормарићи и један ормар за ствари са вратима, у којој се налази постељина. Козметика коју користе може бити лична коју донесу али и из стационара, који располаже са средствима за одржавање личне хигијене.

соба и тоалет у стационару

У купатилима нису реновиране санитарије, али је замењен бојлер, славина, поправљања је када јер је било зачепљење и слично. На туш-кади постоји део који је коришћен за отварање током чишћења и исти је заптивен пур-пенум. Око када нема кабина или завеса које могу да се навуку приликом туширања што доводи до плављења плочица околних. Хигијену собе и купатила одржавају штићеници који ту бораве. Водокотлић је био отворен са горње стране у соби где су боравиле штићенице, према службеним наводима штићеници то стално скидају. У купатилу се налази и веш машина за личну гардеробу штићеника. Не осећају се непријатни мириси.

Поред две собе за стационар овај простор садржи лекарску собу, собу за медицинског техничара, собу за интервенције и стоматолошку ординацију. Ове просторије су уредне и чисте. На прозорима се налазе решетке. Стоматолошка ординација је уредна, чиста и опремљена стоматолошком столицом и апаратима.

2.1.25. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

У ВПД Крушевац лекар ће у извештају о прегледима након примене средстава принуде уносити детаљнији навод штићеника о начину повређивања, као и детаљнији закључак/мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Извештаји о прегледима након примене средстава принуде не садрже наводе штићеника о начину повређивања. Ови наводи нису уписани ни у картону штићеника према коме је примењена принуда. Са друге стране, након описа уочених повреда се наводи да оне одговарају примени одређене мере. С обзиром да нема навода штићеника о начину настанка повреда, мишљења лекара не садрже запажања о односу тих навода и објективног налаза о повредама.

НПМ поново указује да је заводски лекар стручно медицинско лице коме лице лишено слободе може да укаже да је било изложено лошем поступању од стране службених лица и да објасни настанак евентуалних повреда. Детаљно и благовремено документовање повреда и пријављивање оваквих медицинских доказа у значајној мери олакшавају истрагу евентуалних случајева злостављања и утврђивање одговорности учинилаца. С обзиром на значај који здравствене службе у заводима за извршење кривичних санкција имају у борби против злостављања лица лишених слободе, НПМ понавља ову препоруку.

Слично као и када су у питању извештаји о повредама, НПМ указује и да је у другим заводима за извршење кривичних санкција уочио формуларе који се користе за извештаје о лекарским прегледима обављеним након примене средстава принуде, а који омогућавају сачињавање извештаја у складу са препорукама и стандардима.

8.

ПРЕПОРУКА

У ВПД Крушевац лекар ће у извештају о прегледима након примене средстава принуде уносити конкретнији навод штићеника о начину повређивања, као и детаљнији закључак/мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда.

2.1.26. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

У ВПД Крушевац први лекарски преглед штићеника према коме су примењена средства принуде ће се обављати непосредно након примене принуде, а поновљени преглед ће се обављати између дванаестог и двадесетчетвртог часа од примене принуде.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Прегледом документације о примени средстава принуде утврђено је да се лекарски прегледи у вези са применом принуде обављају у складу са прописаном динамиком: непосредно након примене и између дванаестог и двадесетчетвртог часа од примене. У појединим случајевима су уочена кашњења од пар сати када је у питању поновљени преглед, за шта је добијено објашњење да у тим ситуацијама лекар тренутно није био доступан.³⁴ С обзиром да је недавно лекар примљен у радни однос, **НПМ изражава очекивање да ће се у будућем раду лекарски прегледи након примене средстава принуде у свим случајевима обављати у прописаним роковима.**

2.1.27. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

У ВПД Крушевац лекар ће управника Дома писмено обавештавати о знаку или индицији да је према штићенику примењено насиље.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

У Служби за здравствену заштиту нема података о томе да ли је лекар у писаној форми обавештавао управника Дома о знаку или индицији да је према штићенику примењено насиље. Према службеним наводима, овакви извештаји се не достављају, већ је пракса да надзорник одмах усмено обавести начелника Службе за обезбеђење и оперативни центар, а да лекар о догађајима извештава сутрадан на колегијуму служби, ком присуствује управник.

2.1.28. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

У ВПД Крушевац лекар ће у правилним временским интервалима, не дужим од три месеца, управнику Дома у писменој форми подносити налазе и препоруке о количини и квалитету хране за штићенике, као и о побољшању хигијене у Дому и код штићеника, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве штићеници.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

У Служби за здравствену заштиту такође нема података да је лекар управнику у писменој форми подносио овакве налазе и препоруке. Руководство Дома такође нема сазнања о томе да су такви извештаји достављани од стране лекара.

Лекар који је недавно примљен у радни однос наводи да сваки дан проверава квалитет и квантитет хране и то уноси у образац и потврђује потписом у евиденцији провере, која стоји у домској кухињи.

³⁴ Недостатак здравственог особља је детаљније описан у поступању по препоруци НПМ 2021. год. бр. 21.

9.

ПРЕПОРУКА

У ВПД Крушевац лекар ће у правилним временским интервалима, не дужим од три месеца, управнику Дома у писменој форми подносити налазе и препоруке о количини и квалитету хране за штићенике, као и о побољшању хигијене у Дому и код штићеника, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве штићеници.

2.1.29. ПРЕПОРУКА НПМ 2021. ГОД:

ВПД Крушевац ће предузети мере како би се спречио било какав облик недозвољеног поступања према штићеницима. Ово укључује надзор над радом, као и јасну поруку и упутства службеницима да је неадекватно поступање према штићеницима у било ком облику, укључујући и вербално злостављање, неприхватљиво и незаконито и да подлеже одговарајућим санкцијама, те да са штићеницима које се понашају супротно правилима треба поступати само у складу са прописаним дисциплинским и другим процедурама.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Службеници обезбеђења и њихове старешине наводе да им је јасно пренета порука о забрани неадекватног поступања према штићеницима у било ком облику, укључујући и вербално злостављање, те да су значајно строже контроле рада. Истовремено, НПМ је констатовао и значајно мањи број примена средстава принуде, што такође указује на појачану контролу примене силе.³⁵

Ипак, у разговору са штићеницима тим НПМ је поново добио уверљиве наводе о случајевима физичког и вербалног насиља. Штићеници вербално насиље теже препознају, односно, стиче се утисак да до ове врсте насиља долази чешће и да су га штићеници нормализовали. Што се тиче физичког насиља, они наводе да до њега долази "по заслуги", односно због непоштовања реда у установи и не поступању по усменим налозима службеника и да се састоји од удараца отвореном шаком.

Веродостојност ових навода није могла бити потврђена провером у документацији. Ипак, НПМ поново указује на ове наводе, како би се наставило са видљивим напорима руководства у превентивном деловању, са циљем да до оваквог поступања не долази, а да се у случајевима уколико се исто деси обезбеди спровођење делотворне истраге, утврђивање индивидуалне одговорности и санкционисање одговорних службеника.

³⁵ Видети: поступање по препоруци НПМ 2021. год. бр. 12.

10.

ПРЕПОРУКА

ВПД Крушевац ће предузети мере како би се спречио било какав облик недозвољеног поступања према штићеницима. Ово укључује надзор над радом, као и јасну поруку и упутства службеницима да је неадекватно поступање према штићеницима у било ком облику, укључујући и вербално злостављање, неприхватљиво и незаконито и да подлеже одговарајућим санкцијама, те да са штићеницима који се понашају супротно правилима треба поступати само у складу са прописаним дисциплинским и другим процедурама.

2.2. ДРУГА ПИТАЊА**2.2.1. ПОСЕБНЕ МЕРЕ**

У претходном Извештају НПМ је указао Управи за извршење кривичних санкција на потребу да се изменама нормативног оквира уреди примена посебних мера у ВПД Крушевац, како би се у потпуности испоштовао принцип законитости у њиховој примени. Иако је најављено да ће бити предузете активности у циљу наведеног, како у одговору Управе на Извештај о посети тако и кроз дијалог који је НПМ успоставио са Управом,³⁶ до данас је стање у овом погледу непромењено. Текст Нацрта закона о изменама и допунама Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица који је био на јавној расправи у јулу 2021. године није предвидео измене и допуне којим би се ово питање решило, а ова нормативна активност се завршила на извештају о спроведеној јавној расправи, односно није формулисан ни предлог измена и допуна закона.

НПМ би желео да од Управе за извршење кривичних санкција добије актуелне информације о активностима на изменама законског оквира који уређује извршење васпитне мере упућивање у васпитно-поправни дом.

2.2.2. ВАНЗАВОДСКЕ ПОГОДНОСТИ

Приликом претходне посете поједини штићеници су тиму НПМ указали да не могу да користе ванзаводске погодности јер још није почела вакцинација против новог корона вируса млађих од 18 година, што је тада био услов за коришћење ванзаводских погодности.³⁷ Дом је потом обавестио НПМ да је до фебруара 2022. године дуплом дозом вакцинирано 199 штићеника, од којих је један број користио ванзаводске погодности. Актуелно, штићеници редовно користе ванзаводске погодности.

³⁶ Састанак НПМ и Управе за извршење кривичних санкција одржан 15. септембра 2021. год.

³⁷ Наредбом директора Управе за извршење кривичних санкција бр. 7-00-4/21-02/32 од 11. маја 2021. год. укинута је забрана коришћења ванзаводских погодности за лица која су вакцинирана против корона вируса и за лица која су прележала инфекцију овим вирусом, уз испуњавање одређених критеријума.

2.2.3. СТРУЧНО ОСПОСОБЉАВАЊЕ

Приликом претходне посете утврђено је да је стручно оспособљавање привремено било обустављено због недостатка средстава. У одговору Дома је појашњено да средства за спровођење обуке за остваривање другог степена стручности нису опредељена за 2021. годину услед епидемије заразне болести, али да ће се са реализацијом ове обуке наставити од 2022. године. Када је у питању средњошколско образовање, Дом у потпуности финансира полагање испита, а стручна пракса за одговарајући смер се спроводи у Дому. Такође, у оквиру Дома штићеници могу завршити курс оспособљавања за рад преко хуманитарне организације, за шта добијају сертификат.

2.2.4. ПОСЕБНА ПРОСТОРИЈА ЗА ПОСЕТЕ

Приликом претходне посете НПМ је констатовао да је Дом недавно обезбедио посебну просторију за посете и да је она у процесу је сређивања.

Посебна просторија за посете и даље није у употреби. Иако је приликом обиласка просторије тим НПМ уочио да су у међувремену предузете активности на њеном сређивању, потребно је обавити још ситнијих радова како би она у потпуности била приведена намени (на пример висе каблови од електричних инсталација).

У одговору Дома се наводи да међу штићеницима нема интересовања за коришћење ове просторије и да највећи број њих нема брачне ни ванбрачне партнере, па је број могућих корисника сведен на апсолутни минимум. Без обзира на то, НПМ указује на чињеницу да се ради о законом прописаном праву за чије остваривање би Дом требало да створи услове, те да информише штићенике о томе и о начину на који могу остварити право на ову врсту посете. Такође, НПМ ово право види и као сегмент права на планирање породице и породичне заштите.

посебна просторија за посете

11.

УТВРЂЕНО

У ВПД Крушевац штићеници не остварују право на посете у посебној просторији.

РАЗЛОЗИ

Треба узети у разматрање и могућност да се затвореницима дозволи посета њиховог сексуалног партнера без визуелног надзора током посете.³⁸

ЦПТ је у неким земљама уочио да су малолетницима омогућене дуготрајне посете без надзора. Осим у случајевима када то није у најбољем интересу малолетника, такав приступ је посебно добродошао у циљу подстицања породичног живота малолетника и његових блиских рођака и реинтеграције малолетника у друштво.³⁹

Свако има право да слободно одлучи о рађању деце.

Република Србија подстиче родитеље да се одлуче на рађање деце и помаже им у томе.

Породица, мајка, самохрани родитељ и дете у Републици Србији уживају посебну заштиту, у складу са законом.⁴⁰

Породица ужива посебну заштиту државе.

Свако има право на поштовање свог породичног живота.⁴¹

Малолетник према коме се извршава заводска мера упућивања у васпитно-поправни дом има следећа права: да са брачним другом или лицем са којим је засновао ванбрачну заједницу једном месечно проведе до три сата насамо у, за ту сврху, одређеној просторији у оквиру васпитно-поправног дома.⁴²

Малолетник има право да једном месечно, а по одобрењу управника и чеиће, проведе најмање три сата насамо са брачним другом или лицем са којим је засновао ванбрачну заједницу. Ова посета се обавља у посебној просторији дома.⁴³

ПРЕПОРУКА

ВПД Крушевац ће омогућити штићеницима остваривање права на посете у посебној просторији.

³⁸ Препорука бр. Р (98) 73 Комитета министара државама чланицама Савета Европе о етичким и организационим аспектима здравствене заштите у затворима, пар. 68.

³⁹ Стандарди ЦПТ: Малолетници лишени слободе према кривичном законодавству, пар. 123.

⁴⁰ Устав Републике Србије ("Сл. гласник РС", бр. 98/06 и 115/21), чл. 63. и чл. 66. ст. 1.

⁴¹ Породични закон ("Сл. гласник РС", бр. 18/05, 72/11 - др. закон и 6/15), чл. 2.

⁴² Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, ("Сл. гласник РС", бр. 85/05), чл. 128. т. 10.

⁴³ Правилник о кућном реду васпитно-поправног дома, чл. 29. ст. 1.